

Atıf: Şahin, B. (2025). Bacıân-I Rûm Teşkilatlanması ve Kültürel Temsil, 5(2), 88–97.
<https://doi.org/10.53723/cosohis.66>

Akademik Editör: Didem Deniz Anamur

Alındı : 17 Temmuz 2025

Kabul Edildi : 24 Eylül 2025

Yayın : 27 Aralık 2025

Telif Hakkı: Bu eser, Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) ile lisanslanmıştır.

Etik ve Veri Kullanım Beyanı: Bu çalışmada kullanılan tüm veriler, araştırmanın şeffaflığını ve doğruluğunu sağlamak adına uygun şekilde yönetilmiştir.

Fonlama: Bu çalışma, herhangi bir kurum, kuruluş veya fon sağlayıcıdan mali destek alınmadan, tamamen yazar(lar)ın kendi kişisel çabaları ve kaynaklarıyla gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Bacıân-I Rûm Teşkilatlanması ve Kültürel Temsil

Buket Şahin¹

1 Adnan Menderes Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Fransızca Öğretim Görevlisi,
buketsahin99.bs@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2699-8775

Öz

Bacıân-ı Rûm, Anadolu'da Orta çağ döneminde (XIII.-XIV. yüzyıl) faaliyet göstermiş Türk hanımlar tarafından oluşturulmuş kadınlara ait ilk kurumsal kadın örgütü olarak anılabilir. Teşkilat içinde geçen kadın anlamına gelen bacı kelimesi ile özdeşleştiği kabul edilmektedir. Bu örgütlenme kadınların toplumsal, ekonomik ve kültürel alanlarda bir araya gelerek dayanışma örneğini temsil etmektedir. İletişim açısından elde edilen kaynaklara göre Bacıân-ı Rûm'un Ahi Teşkilatları ve diğer ticari örgütlenmelerle paralel bir yapıda olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan Bacıân-ı Rum Osmanlı Devleti'nin kurulduğu dönemlerde de uçlarda, çok önemli sosyal ve askeri faaliyetlerde bulunmuş, Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla dini anlamda da faaliyetlerini sürdürmüş toplumsal ve siyasi hayata etki etmiştir. Örgüt, üretim ve ticaret alanlarında aktif rol alan, zanaat ve ev ekonomisiyle bağlantılı işlerde örgütlenerek kendi dayanışma ağlarını kurmuş olan kadın odaklı bir yapıya sahiptir. Kadınların ekonomik alanda görünürlüğünü artırmada ve bağımsızlıklarını güçlendirmede önemli bir rol oynamıştır. Araştırmanın amacı, inceleme konusunda toplumsal hafıza destekli hususu iletişim bilimleri çerçevesinde ortaya koymaktadır. İncelemede araştırmalar ve medya ürünleri kaynak olarak seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bacıân-ı Rûm, Anadolu, Kültür, Temsil, İletişim

Bacıân-ı Rûm Organization and Cultural Representation

Abstract

Bacıân-ı Rûm can be regarded as the first institutional women's organization formed by Turkish women who were active in Anatolia during the medieval period (13th–14th centuries). The group is known to have become identified with the term bacı, meaning "sister" or "woman" within the organization. This structure represents a form of solidarity in which women gathered to participate collectively in social, economic, and cultural spheres. From a communication-oriented perspective, available sources indicate that Bacıân-ı Rûm operated in parallel with the Ahi guilds and other professional or commercial associations. Moreover, during the founding period of the Ottoman polity, the organization played a significant social and military role in frontier regions, and continued its activities in religious and communal life after the establishment of the Ottoman state. The organization had a women-centered framework through which members took active part in production and trade, built networks of cooperation, and organized around crafts and household-based economic practices. It contributed substantially to enhancing women's visibility in the economic sphere and strengthening their autonomy. The aim of this study is to examine this subject within the framework of communication studies, emphasizing its relevance to collective memory. Scholarly research and media materials were selected as the primary sources for the analysis.

Keywords: Bacıân-ı Rûm, Anatolia, Culture, Representation, Communication

Giriş

Anadolu Bacıları Teşkilatı olarak da nitelenen Bacıyân-ı Rûm, literatürde dünyanın bilinen “ilk kurumsal kadın örgütü” olarak geçmektedir. Orta çağ Anadolu’sunda teşekkül eden bu kadın teşkilatının toplumsal, ekonomik ve kültürel işlevlerini sistemli biçimde incelemek hem kadınların iletişimsel süreçlerde görünürlüğünü göstermek hem de kadına atfettiği değerle tanınan Türk toplumunun toplumsal yapılarının ve iletişimsel arka planının geçmişte nasıl kurulduğunu anlamak açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir (Akkoyun, 2016:133). Toplumların geçmişle kurduğu ilişki, yalnızca bir hatırlama biçimi değildir; aynı zamanda kültürel sürekliliğin, ortak duygunun ve kolektif yönelimin temel dayanaklarından birini oluşturur. Bir toplumun değerlerini ve estetik duyarlılığını hangi ölçütlerle inşa ettiği sorusu, aslında kendini nasıl anlamlandırdığına dair güçlü bir gösterge niteliğindedir. Geçmişin hatırlanması ve günümüzde yeniden üretilmesi, geleceğe doğru yürüyüşe eşlik eden ritmik bir devamlılık sunar. Ancak toplumsal umut zayıfladığında bu ritim kesintiye uğrayabilir; birey ve toplum, kendi değerleriyle kurduğu iletişimden uzaklaşmış hissedebilir. Buna rağmen, özlemlerin ve hafızanın taşıdığı duygu, toplumu ileriye taşıyan yaratıcı enerjinin kaynağını beslemeye devam eder. Sinema da bu enerjiyi harekete geçirebilen, değerleri yeniden anlamlandırabilen ve geleceğin tahayyül edilmesinde güçlü bir temsil alanı açan nadir iletişim mecralarından biridir (Akkoyun, 2025: 29–30). Bu durum, örgütün temsil biçimlerinin, kadın deneyimlerinin nasıl anlamlandırıldığına ve kültürel iletişim ağlarında nasıl yeniden üretildiğine dair özgün bir okuma imkânı sunmakta; böylece araştırmanın uluslararası literatüre kazandırılmasının gerekliliğini açık biçimde görünür kılınmaktadır (Bulut, 2021: 43–58). (Bulut, 2021: 43–58).

Son yıllarda Anadolu’daki kadın örgütlenmelerine yönelik akademik ilgi belirgin biçimde artmış; özellikle kadın teşkilatlarına dair verilerin kültürel çalışmalar, sosyoloji, antropoloji ve iletişim araştırmalarında daha görünür hâle geldiği gözlemlenmiştir. Bu ilginin yükselmesinde, söz konusu örgütlenmenin kadınların toplumsal katkılarını görünür kılan nadir örneklerden biri olmasının etkili olduğu söylenebilir. Ahi örgütlenmesinin sosyo-kültürel yapısı içerisinde kadınların aktif bir konumda bulunması, yalnızca ekonomik yaşama değil, aynı zamanda kamusal rollere

dair iletişimsel ağların nasıl kurulduğunu anlamak açısından da önemli ipuçları sunmaktadır. XIII. yüzyıl Anadolu’sunda şekillenen Ahilik geleneği, ekonomik bir esnaf yapısı olmanın ötesine geçerek toplumsal düzeni, kültürel aktarımı ve ahlaki değerleri bütüncül bir çerçevede örgütleyen bir sistem hâline gelmiştir. Bu yapıyla paralel biçimde gelişen kadın teşkilatlarının, benzer ilkeler doğrultusunda üretim süreçlerine katılımı desteklediği, kadınları sosyal hayatın ve kültürel iletişimin etkin bir öznesi hâline getirdiği görülmektedir. Ahi Evran’ın eşi olarak anılan Fatma Bacı tarafından örgütlendiği kabul edilen bu kadın yapılanması; kadınların ekonomik karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmasına, aynı zamanda ahlaki, kültürel ve toplumsal gelişim süreçlerine aktif biçimde katılmasına imkân tanımıştır. Kadın teşkilatının yarattığı etki, dönemin erkek örgütlenmelerinden bağımsız düşünilemeyecek kadar güçlüdür ve bu durum, kültürel ve temsili kaynaklarda çoğu kez görünmez bırakılan kadın rollerinin aslında ne kadar merkezi olduğunu göstermektedir. Bu nedenle söz konusu teşkilatın incelenmesi, toplumun kültürel yapısının yarısını oluşturan kadınların iletişimsel katkılarını görünür kılmak açısından önemli bir karşılık üretmektedir. Sessizleştirilen kadın emeğinin, örgütlenme biçimlerinin ve kamusal temsillerinin yeniden değerlendirilmesi, yalnızca geçmişi anlamakla sınırlı kalmayıp güncel kültürel hafızanın şekillenmesine de katkı sağlamaktadır (Köken & Büken, 2018: 113–119). Bu çerçevede araştırma konusu kadın örgütünün incelenmesi, yalnızca geçmişe yönelik bir ilgi değil; aynı zamanda günümüz temsil ve iletişim tartışmalarının arka planını anlamaya yönelik bir girişimdir. Teşkilatın üretime katkılar, dayanışma ağları, eğitim süreçlerindeki görünürlüğü ve kamusal alandaki etkinliği, Osmanlı öncesi Anadolu’daki kadın konumuna ilişkin yerleşmiş kalıpları yeniden değerlendirmemizi mümkün kılmaktadır. Böylece iletişimsel alanda sıkça tekrar edilen “kadının kamusal yaşamda geri planda olduğu” yönündeki tek boyutlu anlatılar da sorgulanabilir hâle gelir. Bu çalışma, söz konusu oluşumu yalnızca kadınların geçmişte kurduğu sadece ticari faaliyetlerden sorumlu bir yapı olarak değil; kadınların üretken, düzenleyici ve dönüştürücü rollerini somutlaştıran ticaret de dâhil çok katmanlı bir toplumsal örgütlenme biçimi olarak ele almayı amaçlamaktadır. Türk toplumunun kültürel köklerinde kadınlara verilen değer izlerini taşıyan bu yapılanma, Orta Çağ Anadolu’sunda kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayata farklı düzeylerde katılım sağladığını

göstermesi bakımından da dikkate değerdir. Bu katılımın çeşitliliğini görünür kılmak; kadın emeğinin, örgütlenme biçimlerinin ve toplumsal temsillerinin dönemsel bağlamda nasıl şekillendiğini anlamaya önemli bir katkı sunmaktadır. Dolayısıyla araştırma, yalnızca kadınların geçmişteki konumunu açığa çıkarmakla kalmamakta; aynı zamanda güncel kültürel bellekte yeniden üretilen kadın imgelerinin anlaşılmasına da zemin hazırlamaktadır. İletişimsel açıdan nasıl temsil edildiğine odaklanan bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır.

1. Bacıyan-ı Rum Örgütlenmesi

Bacıyan-ı Rum, Anadolu'da kadınların örgütlü bir toplumsal yapı içinde yer aldığını gösteren en dikkat çekici örneklerden biri olarak değerlendirilir. Yazılı kaynaklarda sınırlı biçimde anılmasına rağmen, varlığına ilişkin kayıtlar hem dönemin toplumsal dokusuyla hem de seyahatnamelerde aktarılan gözlemlerle uyumludur. XIV. yüzyıl Anadolu'sunda hac kabileleri, dini topluluklar ve esnaf yapılanmaları içinde kadınların bağımsız bir örgüt kurmuş olması, İslâm dünyasında alışılmışın dışında bir örüntü sunar. Bektaşî geleneğinde kadınlara verilen "bacı" unvanı ise, bu yapının kadınların sosyal, manevi ve örgütleyici rollerini görünür kılan bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Mevcut rivayetler ve kayıtlar, bu kadın örgütünün yalnızca destekleyici bir işlev üstlenmediğini; misafir ağırlamaktan toplumsal kaynakların yönetimine kadar çeşitli alanlarda aktif ve yönlendirici roller üstlendiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Bacıyan-ı Rum, Anadolu'da kadınların pasif bir konumda olmadığı, aksine toplumsal yapıyı şekillendiren ve dönüştüren bir güç olarak faaliyet gösterdiğine işaret eden önemli bir örnektir. Dolayısıyla teşkilat hem iletişimsel hem de simgesel düzlemde kadınların kültürel ve toplumsal etkinliğini hatırlatan özgün bir miras olarak değerlidir (Köprülü, 1991: 93-94).

Bacıyan-ı Rum ifadesinin kökenine dair farklı okumalar da söz konusu olmuştur. H. H. Schaefer ve F. Taeschner gibi isimler, literatürde geçen "bacıyan" kelimesinin aslında yazım hatası sonucu ortaya çıkmış olabileceğini ileri sürmektedir. Onlara göre bu ifade, "kız kardeş" anlamındaki "bacı"ya değil, Orta Asya kültüründe şifacılık, ozanlık veya dini-manevî rehberlik gibi görevler üstlenen "bakhşı/baksı" kavramına dayanmaktadır. Dolayısıyla kelimenin "bacıyan" biçiminde okunması, yazımdaki bir yanlışlıktan değil,

"bakhşı" sözcüğünün zamanla "ba'cı/bacı" şeklinde telaffuz edilmesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Bu tartışma, Bacıyan-ı Rum'un yalnızca sosyal dayanışma amacı güden bir kadın topluluğu değil, aynı zamanda manevi, kültürel ve eğitimsel işlevler taşıyan bir yapı olabileceğine işaret etmesi bakımından önemlidir. (Togan,1981:496)

Kaynaklar bu ilk kadın teşkilatının Kayseri'de ortaya çıktığını göstermektedir. Kayseri'de Ermeni, Rum, Hristiyan Türklerden ve sonradan buraya göç eden Müslüman Türkmenlerin oluşturduğu bir halk bulunmaktaydı ve bir rekabet söz konusuydu. Ahi Ervan, Müslüman esnaf ve sanatkarları bir araya getirerek, onların çıkarlarını güven altına almak istemiştir. Ayrıca kadınların eğitime de önem verilmiştir. Anadolu Selçukluları döneminde Kayseri, coğrafi ve ticari konumu açısından kültürel, sosyal ve iktisadi anlamda önemli bir şehirdi ve Selçuklu Devletinin yeniden yapılandırma çalışmalarının önemli bir parçasıydı ve Devletten de alınan destekle Ahi Ervan tarafından Kayseri'de bacılar için bir sanayi sitesi inşa edilmiş, Bacıyan-ı Rûm örgütü belediye ve emniyet hizmetlerinden de sorumlu tutulmuştur. Bu sanayi sitesinde deriler işlenmiş, derilerin artık yünleri kadınlar tarafından halı-kilim dokumasında, giysi üretiminde kullanılmış ve kadınlar ayrıca Ahilerle birlikte eğitim alıp emek bilgi ve becerilerini arttırmış, öğrendiklerini Anadolu'ya yaymış, birçok alanda söz sahibi olmuşlardır (Sırım,2015:119-125).

Bacıyan-ı Rûm, Anadolu'nun Orta Çağ toplumsal dokusu içinde kadınların dayanışma, üretkenlik ve kamusal görünürlük kazanabildikleri erken bir örgütlenme biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu teşkilat, kadınlara yalnızca eğitim, kültürel paylaşım ve sosyal destek alanlarında bir araya gelme zemini sunmakla kalmamış; aynı zamanda dini ve kültürel ritüellerle ilişkilendirilen etkinlikler aracılığıyla kadınların toplumsal kimliklerini güçlendiren kolektif deneyimler yaratmıştır. Böylece kadınların ev içi rollerle sınırlanmadığı, aksine kamusal ve örgütsel alanlarda da etkin oldukları yönünde temsil değeri taşıyan bir örneklik ortaya çıkmıştır. Osmanlı öncesi Anadolu'ya bakıldığında, kadınların kamusal alanla kurdukları ilişkilerin sanıldığından çok daha görünür ve katmanlı olduğu görülür. Bu görünürlük, toplumsal cinsiyetin günümüze dek toplumsal iletişim sürecinde nasıl inşa edildiğine dair önemli ipuçları sunmakta; kadın temsiliinin çoğu zaman gölgede kalan yönlerini aydınlatmaktadır. Eski Türk toplumlarında kadın,

yalnızca bir aile unsuru değil, devlet düzeninin kurucu bileşenlerinden biri olarak kabul edilmiş; Kağan ile Hatun'un birlikte devleti yönetmesi, kadının siyasi ve sosyal hayattaki ağırlığını göstermiştir. Orhun Yazıtları ve Dede Korkut anlatıları, kadını "evin direği" metaforu üzerinden idealize eden, ancak aynı zamanda onun toplumsal, kültürel ve hatta siyasi rollerini açıkça ortaya koyan kaynaklardır. Bu metinlerde kahramanlık ve cengâverlik, sadece erkeklere özgü bir vasıf değil; kadınları da kapsayan kolektif bir değerler sistemi olarak karşımıza çıkar. Cesaret ve asaletin simgesi olarak kullanılan "alp" unvanının kadınlara da verilmesi, bu kültürel yapının çarpıcı göstergelerindendir. Türk toplumunun benimsediği yiğitlik ve savaşçılık idealleri, İslamiyet sonrası dönemde de varlığını sürdürmüş; güçlü devletlerle çevrili bir coğrafyada var olma mücadelesi, bu kültürel mirası canlı tutmuştur. (Döğüş, 2015:127-150)

Bacıyan-ı Rum'un günümüze dek toplumsal temsilinin arka planını anlamak için XIII. yüzyıl Anadolu'sunun karmaşık toplumsal dokusuna bakmak gerekir. Moğol istilaları, yoğun göç hareketleri ve yeni siyasi yapılanmaların belirlediği bu dönem, ekonomik ve siyasi sarsıntıların yanında kültürel yeniden şekillenmenin de kapısını aralamıştır. Tam da bu kırılmalı ve yeniden örgütlenen yapı içinde kadınların kolektif bir güç olarak ortaya çıkması, temsili açıdan dikkat çekici bir özgünlük taşımaktadır. Çünkü bu varlık, kriz dönemlerinin yalnızca tahribat üretmediğini; aynı zamanda yeni toplumsal rollerin doğuşuna imkân sunduğunu göstermektedir. Kaynaklar, Bacıyan-ı Rum'un Ahilik teşkilatıyla paralel bir işleyişe sahip olduğunu, fakat kadınların ihtiyaçlarına göre yeniden biçimlendirilmiş bir örgütlenme modeli geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Üretim süreçlerinin düzenlenmesi, mesleki dayanışmanın sürdürülmesi, eğitim faaliyetleri ve toplumsal yardımlaşma gibi alanlarda aktif olan bu yapı, kadınlara ekonomik katılımın ötesine geçen bir kamusal görünürlük kazandırmıştır. Böylece kadınlar, dönemin siyasi ve toplumsal zorluklarına rağmen kamusal alandan dışlanmış edilgen figürler değil; toplumsal yapının sorumluluğunu üstlenen ve örgütlü biçimde hareket eden özneler olarak sahneye çıkmıştır (Köken & Büken, 2018: 113-119). Bacıyan-ı Rum üzerine yürütülen çalışmalar, yalnızca onun günümüze dek var olan temsili üzerine bir merakı gidermeyi değil, aynı zamanda bugünün tartışmalarını yeniden düşünme imkânı da verir. Örgütün varlığı, kadınların günümüze dek çoğu zaman varsayıldığı gibi pasif ve görünmez

olmadıklarını; aksine belirleyici toplumsal roller üstlendiklerini gösteren güçlü bir kanıttır (Can, 2019: 196-210). Bu gerçeklik, modern literatürde sıklıkla dile getirilen "kadının kamusal görünmezliği" söyleminin her dönem ve her bağlam için geçerli olmadığını da ortaya koymaktadır. Bacıyan-ı Rum'un izini sürmek, hem kadınların günümüze dek iletişimsel yapıda temsilleri ile ilgili sessizlikleri gidererek onların sesi olabilir hem de toplumsal cinsiyet çalışmalarında yeni bir tartışma zemini oluşturabilir. Bu teşkilatı anlamaya yönelik çaba, yalnızca geçmişe duyulan bir merakın peşinden gitmek değildir; aynı zamanda bugünün sorularına yeni yanıtlar aramaktır. Çünkü bu temsiller kimi zaman geleceğe uzanan bir pencere hâline gelebilir: görünmeyeni görünür kılarken, sesi bastırılanın yeniden duyulmasına olanak verebilir. Bu nedenle bu çalışma unutulmuş hatırlamak ve hatırlananı yeniden yorumlamak için önemli bir iletişimsel girişim olarak değerlendirilebilir.

2. Bacıyan-ı Rum'un Toplumsal İşlevleri ve Kültürel Anlamı

XII. yüzyılda Hoca Ahmed Yesevî'nin öğretisi etrafında şekillenen tasavvufi gelenek, Anadolu'da Ahilik ve Bektaşilik başta olmak üzere çeşitli toplumsal ve manevi yapılanmaların temelini oluşturmuştur. Ahi Evran ile Hacı Bektaş Veli'nin aynı düşünsel iklimi paylaşımları ve ruhani bir uyum içinde bulunmaları, dönemin sosyal örgütlenmelerinin yönünü belirleyen önemli bir etkidir (Ecer, 2001: 47-64). Hacı Bektaş Veli'nin Velâyetnâme adlı menâkıbnâmesi, bu yakınlığın izlerini açık biçimde taşır; iki ismin musahip kabul edilmeleri, çevrelerinde güçlü bir manevi otorite ve saygınlık yaratmıştır. Bu bağlamda Ahilik geleneğinin Bektaşî çevreleriyle olan organik ilişkisi, yalnızca erkek merkezli bir yapıdan ibaret değildir; kadınların görünmez fakat belirleyici katkıları bu ilişkiselliğin önemli bir parçasını oluşturur. Ahi Evran'ın vefatının ardından Fatma Bacı'nın Hacı Bektaş Veli'nin himayesinde sürdürdüğü hayat, söz konusu ilişkilerin kadınlar üzerinden de nasıl devam ettiğini gösteren çarpıcı bir örnektir. "Kadın Ana" veya "Fatma Bacı" şeklinde anılan bu figür, yalnızca tasavvufi otoritesiyle değil, toplumsal yapıya yön veren konumuyla da dikkat çeker (Yıldız, 2009: 110-129). Fatma Bacı'nın varlığı, Horasan'dan Anadolu'ya uzanan süreçte kadınların manevi ve toplumsal mirasın taşıyıcıları olarak üstlendikleri rolün somut bir temsildir. Kaynaklar, Fatma Bacı'nın 32 çeşit esnaf ve zanaatkârın örgütlendiği yapıda kadınlara öncülük eden bir otorite

olarak konumlandığını ve Anadolu'da kadınların oluşturduğu ilk örgütlü yapı kabul edilen Bacıyân-ı Rum'un kurucusu olduğunu belirtmektedir. Bu teşkilata ilişkin bilgiler, Osmanlı tarihçilerinden Âşık Paşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eserinde açık biçimde yer alır. Âşık Paşazâde, dönemin dört önemli sosyal grubu olan Gâziyân-ı Rûm, Ahîyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm ve Bacıyân-ı Rûm'u birlikte anarak kadınların Anadolu Selçuklu döneminde örgütlü bir toplumsal yapı içinde etkin bir rol üstlendiklerini vurgulamıştır. Bu bağlamda Bacıyân-ı Rum'un önde gelen ismi olarak Fatma Bacı'ya, yani Bektaşî geleneğinde "Kadıncık Ana" diye bilinen figüre dikkat çeker. *Tevârih-i Âl-i Osman*, Osmanlı kuruluş dönemine ait ilk kroniklerden biri olması bakımından, kadınların toplumsal yapı içindeki işlevlerine dair önemli ipuçları sunar (Altınöz, 2021: 53-69). Eserde Bacıyân-ı Rum'un, Anadolu'da İslâmî-Türk kültürünün yerleşme sürecinde işlevsel bir kurum olarak anılması, kadınların yalnızca aile içi alanda değil, örgütlü sosyal yapılarda da aktif özneler olarak yer aldıklarının kanıtı niteliğindedir.

Hacı Bektaş Veli'nin menâkıbnâmesi olan *Velâyetnâme*'de aktarılan rivayetler, Fatma Bacı'nın dönemin manevi çevrelerinde saygıyla anılan, erenler meclislerinde etkin bir konumu bulunan ve sahip olduğu imkânları dervişlerin hizmetinde cömertçe kullanan bir kadın figürü olarak idealize edildiğini göstermektedir. Rivayetlerdeki bazı öğelerin efsanevi bir nitelik taşıdığı kabul edilse de Fatma Bacı'nın Bektaşî geleneğinde kalıcı bir sembol hâline gelmesi, onun iletişimsel bellekte güçlü bir yer edindiğini açığa çıkarmaktadır. Bu konum, kadınların toplumsal iletişimsel süreçte yalnızca yardımcı roller üstlenmediğini; aksine toplumsal ve manevi alanlarda dönüştürücü bir etki yarattıklarını hatırlatan önemli bir temsildir. Araştırmacıların, Fatma Bacı'nın Ahi Evran'ın eşi olduğu yönündeki görüşleri de bu durumu desteklemektedir. Bu ilişki, kadınların Anadolu'daki dini-sosyal örgütlenmelerdeki etkinliğini ve erkek merkezli anlatıların çoğu zaman geri planda bıraktığı kadın katkılarının güçlü bir temsil ve iletişim bağlamında şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle Fatma Bacı'nın varlığı, yalnızca bireysel bir biyografi değil, kadınların Anadolu'da örgütleyici, dönüştürücü ve kültürel taşıyıcılık üstlenen bir güç olarak konumlandığını gösteren kolektif bir hafıza unsurudur. (Bayram, 1981:457-472).

Öte yandan Bacıyân-ı Rûm'un iletişimsel ve kültürel gerçekliği üzerine tartışmalar da literatürde yer almaktadır. Alman şarkiyatçı Franz Taeschner,

kadınların bu tür bir teşkilatı kurmuş olma ihtimalini düşük görmüş ve terimin Hacıyân-ı Rumdan türemiş olabileceğini ileri sürmüştür (Edis, 2018:295-310). Ancak Fuad Köprülü, Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu adlı eserinde Âşıkpaşazâde'nin anlatımlarını dikkate alarak Bacıyân-ı Rum'un varlığını desteklemiş; Bektaşî geleneğinde tarikata mensup kadınlara "bacı" olarak hitap edilmesinin bu örgütle ilişkili olabileceğini belirtmiştir. Köprülü ayrıca teşkilatın bir sufi zümresi ya da Anadolu uç bölgelerinde yaşayan Türkmen topluluklarında yer alan cengâver kadınlardan oluşan bir birlik olma ihtimalini vurgulamıştır (Çubukçu, 2015:218-230).

Bu tartışmalar, Bacıyân-ı Rum'un yalnızca kültürel çerçevede oluşmuş bir kurum olarak değil, kadınların toplumsal konumuna dair yorumların şekillenmesinde önemli bir iletişimsel ve simgesel yapı olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Teşkilatın kökeni hakkında farklı görüşlerin bulunması, erken dönem Anadolu toplumunda kadın rollerinin sanıldığından çok daha çeşitlenmiş ve katmanlı olduğunu düşündürmektedir. Bu çeşitliliğe işaret eden bir diğer önemli kaynak ise XV. yüzyılda Osmanlı ve Anadolu topraklarında seyahat eden Fransız seyyah Bertrandon de la Broquière'in seyahatnamesinde yer alan bilgiler olup, bu örgütün varlığını dolaylı biçimde teyit eden unsurlar sunmaktadır (Edis, 2018:295-310). Âşık Paşazâde'nin aktardıkları, Fatma Bacı'nın bu kadın örgütünün kurucusu olarak konumlandırıldığını; "Kutlu Melek", "Fatma Ana" ve "Kadıncık Ana" gibi adlarla anıldığını göstermektedir. Rivayetlerde, Hacı Bektaş Veli'nin Sulucakarahöyük'e gelişinden itibaren Fatma Bacı'nın erenler meclislerinde saygın, bilgili ve etkili bir konuma sahip olduğu anlatılır. Bu durum, dönemin toplumsal dokusunda kadına verilen değerin ve kadınların manevi-sosyal otoritesinin sanıldığından daha belirgin olduğuna işaret eder. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde askeri fetihler kadar kültürel uyum ve toplumsal bütünleşme de belirleyici olmuştur. Türkler bölgeye yerleştikten sonra yerel halkla kurdukları ilişkiler, kendi kültürel miraslarını yeni unsurlarla harmanlamalarını sağlamış; bu kültürel sentezin taşıyıcıları arasında kadınlar önemli bir yer tutmuştur. Kadınlar kamusal yaşamdan geri çekilmemiş; üretime katılmış, toplumsal rolleri üstlenmiş ve gerektiğinde savaşlarda aktif görev almışlardır. Bu nedenle Bacıyân-ı Rum yalnızca bir sosyal topluluk değil, kadınların dönemin koşulları içinde hem ekonomik hem manevi hem de örgütsel

alanlarda üstlendikleri etkin rollerin görünürlüğünü artıran bir kurum niteliği taşımaktadır. Âşıkpaşazâde'nin sözünü ettiği dört sosyal zümreden biri olarak Bacıyân-ı Rûm, XIII. yüzyıl Anadolu'sunda kadınlar tarafından kurulan erken örgütlü yapılardan biri olması bakımından dikkat çekicidir. Topluma hizmet etmeyi, dayanışmayı güçlendirmeyi ve kadınların bilgi, görgü ve üretim alanlarındaki becerilerini bir araya getirmeyi amaçlayan bu yapı, kadınların toplumsal görünürlüğünün ve sürekliliğini göstermesi bakımından da önemlidir. Dolayısıyla Bacıyân-ı Rûm, Anadolu'da kadınların toplumsal konumuna ilişkin erken, özgün ve etkili bir örgütlenme modeli olarak değerlendirilmeli; kadınların temsil pratiklerine ve toplumsal yapıyla kurdukları iletişimsel ilişkilere ışık tutan değerli bir örnek olarak ele alınmalıdır. (Köken & Büken, 2018:113-119).

Fatma Bacı'nın önderliğinde şekillenen Bacıyân-ı Rum teşkilatı, Anadolu'da kadınların toplumsal rollerinin yalnızca ev içi alanla sınırlı olmadığını, aksine ekonomik ve kamusal yaşamda da söz sahibi olabileceklerini gösteren erken bir yapılanma örneğidir. Bu teşkilat bünyesinde kadınlar, zanaatkârlık ve el emeği ürünlerin üretim süreçlerinde aktif rol üstlenmiş; üretimin örgütlenmesi, dağıtımı ve ekonomik karar mekanizmalarının yürütülmesinde belirleyici bir konuma ulaşmışlardır. Eğitim, mesleki beceri aktarımı ve sosyal dayanışmanın kurumsal bir çerçevede sürdürülmesi ise Bacıyân-ı Rum'un temel işlevlerinden biri olmuştur. Böylece kadınlar yalnızca üretime katılan bireyler olarak değil, aynı zamanda öğretici, örgütleyici ve lider vasfı taşıyan toplumsal özneler olarak görünürlük kazanmışlardır (Akkoyun, 2025:90-102). Fatma Bacı'nın manevi rehberlik rolü, bu çok yönlü toplumsal işlevlerin somutlaşmasına olanak sağlayarak Anadolu kadınlarının geçmişten günümüze iletişimsel hafızada hak ettikleri yeri almasına katkı sunmuştur. Osmanlı teşkilatlanmasının erken dönemlerinde Bacıyân-ı Rum geleneğinin etkileri açıkça izlenebilmektedir. Bu yapı, yalnızca manevi bir çevre oluşturmaktan öte, kültürel aktarımın, değerler eğitiminin ve toplumsal sürekliliğin kadınlar aracılığıyla yürütüldüğü bir toplumsal ağ işlevi görmüştür. Devşirme sistemine dâhil edilen çocukların erken yaşlardan itibaren kadınlar tarafından eğitilmesi, Hacı Bektaş Veli'nin düşünsel mirasının kuşaklar boyunca aktarılmasını sağlamış; bu durum, Yeniçeri Ocağı'nın askeri kimliğinin yanı sıra güçlü bir kültürel formasyonla desteklenmesine imkân vermiştir.

Dolayısıyla Bacıyân-ı Rum, kadınların geçmiş anlatılarda görünürlüğü sınırlı görülse de toplumsal kimlik inşasında belirleyici bir iletişim ve aktarım gücü taşıdıklarını ortaya koyan önemli bir temsil örneği niteliği taşımaktadır.

Kadın örgütünü yalnızca kadınların bir araya geldiği bir topluluk olarak değerlendirmek, onun üstlendiği temsilin çok katmanlı yapısını daraltır. Bu teşkilat, ortaya çıktığı dönemin toplumsal ihtiyaçlarına yanıt veren, üretimden eğitime, sosyal dayanışmadan toplumsal uyumun korunmasına kadar geniş bir alanda işlev gösteren örgütlü bir yapıdır. Dokumacılık, zanaatkârlık ve atölye faaliyetleri üzerinden kadınların ekonomik yaşama katılımını güçlendirdiğine dair pek çok kaynak bulunmaktadır. Ancak bu faaliyetlerin ardında yalnızca ekonomik bir amaç değil, kadınların toplumsal özne olarak konumlanmasına imkân tanıyan bir dayanışma kültürü vardır. Üretimin, bir arada kalmanın ve ortak değerleri sürdürmenin bir iletişim biçimi olarak görülmesi, bu yapının temsil gücünü daha görünür kılar. Eğitim faaliyetleri ise kadın teşkilatının en dikkat çekici yönlerinden biridir. Genç kadınların mesleki beceriler edinmesi, toplumsal yaşama hazırlanması ve etik bir eğitim sürecinden geçmesi, bu örgütün erkek Ahilerle paralel bir örgütsel bilinç ve temsil kapasitesine sahip olduğunu ortaya koyar. Böylece kadınlar, edilgin değil, kendini ifade etme gücü yüksek, donanımlı bireyler olarak yetişmiş; toplumsal yapının iletişimsel sürekliliğinde etkin bir rol üstlenmiştir. Kadın örgütü aynı zamanda toplumsal kırılma anlarında yardım ve dayanışma faaliyetleri yürütmüş; dul, yetim ve yoksul kadınlara destek sağlayarak güçlü bir sosyal güven ağı işlevi görmüştür. Bu uygulamalar, kadınların özel alanla sınırlı kalmadığını; kamusal sorumluluk alan, toplumsal ilişkilerde belirleyici bir aktör olarak konumlandığını açıkça göstermektedir (Sırım, 2015:119-125). Örgüt, kadınların toplumsal temsilde geri planda kaldığına ilişkin yaygın kabulleri yeniden düşünmeyi gerekli kılan önemli bir örnek sunar. Çünkü bu yapı, kadınların yalnızca belirli dönemlerde varlık gösterdiğini değil, toplumsal dönüşümde sürekli ve etkili bir iletişim gücü taşıdığını ortaya koymaktadır. Sessiz kalmış bir hafızanın içinden yükselen bu iz, bugün yeniden görünür kılındığında bize şunu hatırlatır: Bazı temsil biçimleri kaybolmaz; uygun zamanı geldiğinde yeniden konuşur.

Güncel araştırmalar, konuyu artık yalnızca doğrulama ya da inkâr ekseninde ele almaktan çıkarak daha geniş bir bağlamda değerlendirmektedir. Kadın

örgütünün “var olup olmadığı” sorusuna indirgenen tartışma, yerini kadınların örgütlü toplumsal varlığını mümkün kılan kültürel koşulların anlaşılmasına bırakmaktadır. Bu yaklaşım, kadınların geçmişte edilgen figürler değil; farklı dönemlerde çeşitli biçimlerde örgütlenen, toplumsal işleyişe yön veren aktörler olduğunu hatırlatır. Bugünün feminist yazım da bu yapıyı kapanmış bir sayfa olarak değil, kolektif bellekte yeniden görünür kılınması gereken bir örgütlenme deneyimi olarak değerlendirir. Böyle bir yeniden okuma, kadınların temsil biçimlerinin günümüze taşınmasına yönelik önemli bir iletişim imkânı sunar. Kimi zaman mesele belgenin eksikliğinden çok, ona hangi gözle baktığımızla ilgilidir. Bu çerçevede kadın teşkilatına ilişkin tartışmalar, iletişimsel temsillerde yalnızca kayda geçenlerin değil, kayda geçmeyenlerin de belirleyici olabileceğini gösterir. Bugün sessiz kalan o satırları yeniden arayıp anlamlandırmaya çalışmak, geçmişi yeniden yazmak amacı taşımaz; aksine, bu deneyimlerin bugünün dünyasında da karşılık bulabilmesi için onları canlı bir temas alanına taşımayı hedefler. Kadınların kolektif üretim, dayanışma ve örgütlenme pratiklerinin bıraktığı izler, insanî değerlerin devamlılığını hatırlatan bir iletişim köprüsü işlevi görür. Bu nedenle söz konusu örgütlenmeyi yeniden ele almak, geçmişi bugüne bağlayan temsil biçimlerini güçlendirmek ve bu birikimi çağdaş toplumsal hafızaya yeniden kazandırmak açısından anlamlıdır.

3. Bacıyan-ı Rum Sinemada Temsili

Günümüz Türk sinemasında kadın temsili, özellikle son yıllarda güç kazanan milliyetçi duyarlıkların etkisiyle yeniden şekillenen bir anlatı eksenini oluşturmaktadır. Kadın karakterler, kimi yapımlarda ulusal kimliğin taşıyıcısı, kültürel belleğin koruyucusu ve toplumsal devamlılığın sembolik figürü olarak öne çıkarılmakta; bu konumlandırma dramatik yapıların ötesine geçerek sinemanın millî hafıza ile kurduğu daha geniş ilişkiler ağına yerleşmektedir. Dolayısıyla kadın figürünün beyaz perdedeki varlığı, yalnızca estetik ve türsel tercihler bağlamında değil, ulusal kimliğin yeniden üretimi, kültürel değerlerin aktarımı ve “idealize edilen kadın” imgesinin sinemasal söylem içinde nasıl inşa edildiği bakımından da önemli bir okuma alanı sunmaktadır. Bu çerçevede güncel yapımların incelenmesi, milliyetçi tonların kadın karakterler üzerinden hangi anlatı stratejileriyle görünür kılındığını, hangi kültürel kodlarla yeniden

anlamlandırıldığını ve bu temsil biçiminin izleyici belleğinde nasıl bir yer edindiğini değerlendirmeye olanak sağlamaktadır (Demir, 2022: 51-80).

Temsil tartışmalarına ilişkin kuramsal çerçeve dikkate alındığında, kadınların günümüze dek kültürel süreçlerde yalnızca sosyal dayanışmanın değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel aktarımın da aktif öznesi olduğu görülür. Ancak modern sinemasal anlatılarda bu rolün çoğu zaman arka planda kaldığı ya da daha dar bir çerçeveye sınırlandığı söylenebilir. Bu bağlamda Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rûm mirası, kadın örgütlenmelerinin sinemada görünürlük kazanma biçimlerine, toplumsal hafızada nasıl yeniden üretildiğine ve kültürel aktarım süreçlerinde ne tür anlamlar yüklendiğine ilişkin güçlü bir referans noktası sunmaktadır (Turgut, 2020: 244-317).

Dünya sinemasında Türk kadınlarının temsili, uzun süre oryantalist bakışın belirlediği dar bir çerçevede sunulmuş; savaşı ya da cihangir kadın figürleri çoğunlukla egzotik, mistik ve “öteki”nin yansıması biçiminde kodlanmıştır. Bu anlatılarda güçlü Türk kadını çoğu zaman bireysel kahramanlık eksenine indirgenmiş, kadın dayanışması, örgütlenme biçimleri ve kolektif bilinç gibi unsurlar arka planda bırakılmıştır. Buna karşın Türk sineması, Bacıyan-ı Rûm geleneğiyle ilişkili “bacı” ve “cihangir kadın” temsillerini ulusal kimlik inşası, kültürel bellek ve iletişimsel süreklilik bağlamında yeniden anlamlandırmaktadır. Kara Fatma, Nene Hatun, Tayyar Rahmiye gibi figürlerin sinemasal temsilleri, kadınların yalnızca cephede savaşan kahramanlar olarak değil, toplumun savunusu, örgütlenmesi ve kültürel değerlerin aktarımı konusunda aktif sorumluluk üstlenen öznelere olarak kurgulandığını göstermektedir. Bu fark, dünya sinemasının dışarıdan kurduğu eksiltici ve bireyselleştirici anlatılar ile Türk sinemasının kolektif hafızayı öne çıkaran yaklaşımı arasındaki temsil farklılıklarını belirginleştirmektedir. Nitekim son yıllarda “Diriliş: Ertuğrul” (Metin Günay, 2017), “Kuruluş Osman” (Metin Günay vd., 2019) ve “Kuruluş Orhan” (Bülent İşbilen, 2025) gibi yapımlarda kadın karakterlerin yalnızca aile içi rollerle sınırlandırılmadığı; siyasi strateji üretiminde, askeri karar süreçlerinde, diplomatik ilişkilerde ve savaş alanlarında aktif aktörler olarak temsil edildiği görülmektedir. Bu diziler, liderlik kapasitesi yüksek, örgütlü hareket eden ve toplumsal hafızayla doğrudan ilişki kuran kadın tipolojisini öne çıkararak, Türk sinemasında uzun süre arka planda kalan “güçlü kolektif kadın” modelini yeniden görünür kılmaktadır. Bu

bağlamda sinema hem kültürel belleğin canlandırıldığı hem de kadınların iletişimsel, siyasal ve toplumsal rollerine ilişkin farkındalığın güçlendiği bir temsil alanı işlevi görmektedir.

Sinema ve iletişim çalışmalarında kadın örgütlenmelerinin ele alınışı, yalnızca unutulmaya yüz tutmuş bir olgunun aktarılmasından ibaret değildir; aynı zamanda kadınlık deneyiminin kültürel hafızada nasıl yeniden kurgulandığını görünür kılan simgesel bir süreçtir. Bacıyân-ı Rûm gibi erken Anadolu kadın toplulukları, çağdaş sinema ve dijital anlatılar için güçlü bir referans alanı oluşturarak dayanışma, üretim ekonomisi, topluluk bilinci ve kolektif özneleşme biçimlerine dair yeni tartışmaları mümkün kılmaktadır. Bu mirasın görsel kültürde hangi imgelerle temsil edildiği, hangi söylem stratejileriyle dönüştürüldüğü ve nasıl bir estetik dile yerleştirildiği; temsil, iktidar, hegemonya ve kültürel üretim ilişkilerini tartışan iletişim araştırmalarının odağı açısından belirleyici bir önem taşır. Nitekim Bacıyân-ı Rûm'un sinemadaki yansımaları, kimi yapımlarda güçlendirici ve kolektif bir kadın öznesi sunarken, kimi anlatılarda romantize edilmiş, mitsel veya folklorik bir çerçeveye sıkıştırılarak yeniden anlamlandırılabilir. Bu farklılıklar, izleyicinin kadın öznesini nasıl konumlandığına, hangi anlam katmanlarını içselleştirdiğine ve kolektif belleğin nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları sunar. Dijital medya ekosisteminin belgeseller, sosyal medya içerikleri ve kısa video formatlarıyla bu temsilleri çok daha geniş kitlelere taşıması ise temsil süreçlerini daha hareketli, müzakere edilebilir ve etkileşimli bir yapıya dönüştürmektedir (Göktaş & Evin, 2020). Dolayısıyla Bacıyân-ı Rûm'un kültürel mirası hem sinema hem de dijital iletişim alanında güncel bir sembolik repertuar olarak değerlendirilebilir; bu repertuar kadınların örgütlü varoluş biçimlerinin çağdaş anlatılarda nasıl yeniden üretildiğini, hangi ideolojik çerçevelere yerleştirildiğini ve izleyici tarafından nasıl alınıldığını incelemek adına güçlü bir kavramsal zemin sunmaktadır. Böylece sinema ve iletişim çalışmaları, kadın örgütlenmelerinin güncel kültürel anlamını çözümleyen geniş bir analitik alana dönüşmektedir. (Altun, Çelikkaya, 2017:179-201).

Görsel kültürün toplumsal cinsiyet algısını biçimlendirme gücü düşünüldüğünde, sinema kadın deneyiminin yalnızca anlatıldığı değil, yeniden kurulduğu bir alan olarak belirginleşir. Laura Mulvey'nin "erkek bakışı"na ilişkin çözümlemeleri, Türk sinemasının uzun yıllar kadın karakterleri romantik

melodramın duygusal yüklenicisi ya da erkek anlatısının tamamlayıcı unsuru olarak konumlandığı örneklerde açıkça görülebilir; örneğin Selvi Boylum Al Yazmalım'da (Atıf Yılmaz, 1977) kadın figürü sevginin fedakâr taşıyıcısı olarak idealize edilirken, Yol gibi politik anlatılarda kadın çoğu zaman baskı rejiminin mağduru olarak temsil edilir. 1980'li yıllar, Türk sinemasında kadın temsiline yönelik ilginin belirgin biçimde arttığı bir dönem olarak öne çıkar. Bu dönemi inceleyen çalışmalar, kadın karakterlerin yalnızca anlatının duygusal ya da ikincil unsurları olmaktan çıkarak, toplumsal değişimlerin tartışıldığı bir alan hâline geldiğini göstermektedir. Bu çerçevede 1980'ler, Türk sinemasında kadın temsillerinin çeşitlendiği ve ilerleyen yıllardaki kadın görünürlüğünü anlamak açısından kritik bir referans noktası olarak değerlendirilebilir (Atakav, 2013:9-11).

Buna karşın son dönem yapımları, özellikle Direniş Karatay (Selahattin Sancaklı, 2018) ve Kara Fatma (Nuri Akıncı, 1966) gibi temsili filmler, kadınları yalnızca duygusal veya folklorik bir motif olmaktan çıkararak, örgütlü direnişin aktörleri olarak görünür kılmaya yönelir. Stuart Hall'un temsil kuramı bu dönüşümü anlamlandırmayı mümkün kılar; çünkü bu filmlerde yer alan kadın figürleri, geçmişin doğrudan yansımaları olmaktan çok, güncel kültürel ve ideolojik ihtiyaçların yeniden üretildiği söylemsel alanlarda şekillenir. Bu bağlamda, kadın örgütlenmelerinin çağdaş sinemada nasıl yorumlandığını incelemek, kadınlık konumunun hangi estetik ve politik stratejilerle temsil edildiğini görünür kılma çabasıdır. Böylece sinema, kadın dayanışmasını kimi zaman güçlendirici bir direniş hikâyesine dönüştürürken, kimi zaman da mitik bir imgeye indirger; bu tez ise tam da bu temsil süreçlerinin toplumsal cinsiyet rejimleriyle kesiştiği noktaları analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Bacıyân-ı Rûm'u geçmişten günümüze kültürel bağlamda ele alınan anlatılarda adı geçen bir oluşumun ötesinde, kadınların kolektif varoluşunun kültürel bellekte bıraktığı derin izlerle birlikte ele almaktadır. Araştırmanın temel amacı, bu topluluğun yazılı ve sözlü kaynaklarda kimi zaman belirsizleştirilen, kimi zaman ise efsaneleştirilerek öz bağlamından uzaklaştırılan temsil biçimlerini görünür kılmaktır. Bacıyân-ı Rûm'un iletişimsel bir olgu olarak konumlanışını incelemek, kadın deneyiminin hangi dönemlerde hangi söylemlerle silikleştirildiğini, hangi

dönemlerde yeniden anlamlandırılarak güncel toplumsal ihtiyaçlara eklemlendiğini takip etmeyi gerektirir.

Bacıyân-ı Rûm, Anadolu'da kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta örgütlü varlık gösterdiklerine dair önemli bir örnek olmasına rağmen, uzun yıllar hem akademik literatürde hem de toplumsal hafızada sınırlı biçimde ele alındığı görülmüştür. Kültürel temsillerin toplumsal cinsiyet algısını yalnızca yansıtmadığı, aynı zamanda ürettiği göz önünde bulundurulduğunda, bu örgütün nasıl temsil edildiğini anlamak, kadın temsiliyetinin görünür kılınması açısından kritik bir önem taşıdığı düşünülmüş ve bu çalışma, örgütün temsillerini yalnızca temsili içerik bağlamında değil, aynı zamanda ideolojik üretim, kültürel kodlama ve bellek inşası süreçleri içinde ele alması bakımından değerli bulunmuştur. Ayrıca kadın deneyimlerinin çağdaş kültürel anlatılarda nasıl dönüştürüldüğünü incelerken, kültürel bellekteki kadın imgesinin süreklilik ve kopuş noktaları görünür kılınmak istenmiştir. Bu yönüyle araştırma, kadın örgütlenmeleri üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlamayı, Bacıyân-ı Rûm'un temsili önemine ilişkin eleştirel farkındalığı artırmayı ve Türk kadını olgusuna yönelik yeni temsil biçimleri üzerine düşünsel bir tartışma alanı ortaya çıkarmıştır.

Bacıyân-ı Rûm varlığı ile Anadolu'da kadınların yalnızca hayatın kenarında duran figürler olmadığını göstermiştir. Bu Türk kadın teşkilatı, üretimin, dayanışmanın ve toplumsal yeniden inşanın görünmez aktörleri olduklarını kaynaklarda açık biçimde ortaya koymuş; kadınların Türk kültürel belleğindeki güçlü ve değerli konumunu ise günümüze taşınan bir referans alanı olarak yansıtmıştır. Buna rağmen, bu topluluk uzun süre hem akademik söylemde hem de toplumsal bellekte gölgede kalmış, adı anılsa bile anlamı genişletilmeden geçilmiştir. Oysa kültürel temsil dediğimiz şey, geçmiş olduğu gibi aktaran tarafsız bir pencere değildir; kimi sesleri büyütür, kimilerini kısma eğilimlidir. Bu nedenle Bacıyân-ı Rûm'un nasıl hatırlandığını, hangi dönemlerde sessizleştirildiğini ve hangi anlatılar içinde yeniden canlandığını incelemek, kadın deneyiminin kültürel hafızadaki yerini korumaktadır. Bu çalışma, örgütün temsillerini salt bir veri olarak değil; ideolojik üretim, sembolik anlamlandırma ve kolektif bellek süreçleri içinde ele alarak, geçmişle bugün arasında derin bir bağ kurmayı amaçlamış böylece Bacıyân-ı Rûm, uzak bir kültürel geçmişin kapanmış sayfası olmaktan çıkarak kadınların bugün kurduğu örgütlenme

biçimlerine, dayanışma diline ve var olma ısrarına ışık tutan bir hatırlama alanına dönüşmüştür.

Kaynakça

- Akıncı, Nuri, Kara Fatma, senaryo: Muharrem Gürses, yapımcı: Nuri Akıncı, Televizyon Film, 1966
- Akkoyun, Turan, II. Meşrutiyet Devri Türkçülük Düşüncesi Nazarında Kadın, Editörler:Ulusan, Şayan& Kayhan,Shurubu, Türk Dünyasında Kadın Algısı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları Yayın No: 0017, Manisa ,cilt: 1, 2016, sayfa:133
- Akkoyun, Turan, Yörüklerin Beyazperde Temsili, BENGİ, Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, Araştırma Makalesi, 2025 (1), sayfa:90-102, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bengi>
- Akkoyun, Turan, Kitle İletişim Kulvarında Düşünceler, Peon yayınları, 2025, İstanbul, sayfa: 29-30
- Altınöz, İsmail, Osmanlı Döneminde Anadolu Abdalları, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 10, Sayı 25, sayfa 53-69, Ocak 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2154548>
- Altun, Ayşe Çelikcan, Peyami, Belgesel Sinema Aracılığıyla Kadın Emeginin Görünür Kılınması: Külkedisi Değiliz!, Galatasaray Üniversitesi, Haziran 2017, İletişim Dergisi, sayı:26, sayfa:179-201, https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/322259?utm_source=chatgpt.com
- Atakav, Eylem, Women and Turkish Cinema Gender Politics, Cultural Identity and Representation, 2013, First published by Routledge, New York, Typeset in Times New Roman, by Taylor & Francis Books, s.9-11, file:///C:/Users/buket/Downloads/9780203810378_previewpdf.pdf
- Bayram, Mikail, Anadolu Selçukluları Devrinde Anadolu Bacıları (Bacıyan-i Rum) Örgütünün Kurucusu Fatma Bacı Kimdir?, TTK Belleten. Ekim 1981, Cilt: 45/2 Sayı: 180, 457-472. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2514663>
- Bulut, Sefa, The History and Function of Sisterhood in Turkey: Bacıyan-ı Rum Organization in Medieval Era, Sawwa: Jurnal Studi Gender - Vol 16, No 1 (2021): 43-58

- Can, Sevim, Bacıyan-ı Rum Varlığının Sosyal Yapıdaki Rolü” Boydan Devlete Osmanlı Söğüt’ten İstanbul’a Sempozyum Bildirileri, 14-15 Kasım, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik Valiliği, Kültür Konseyi.2019. s. 196-210.
- Çubukçu, Hatice, Bâciyân-ı Rûm ve Anadolu Tasavvufundaki Yeri, Fatih Sultan Mehmet Vakfı İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi,2015,sayı:5, s.218-230,<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73102>
- Demir, Selin Kiraz, Son Dönem Türk Sinemasında Anti-Kahraman Kadınlar, Araştırma Makalesi, ARTS:Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi,2022, sayı:8, sayfa:51-80, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2078556>
- Döğüş, Selahattin, Kadın Alplardan Bacıyân-ı Rum’a (Anadolu Bacıları Teşkilatı); Türklerde Kadının Siyasi ve Sosyal Mevkii, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, cilt:12 sayı:1, s.127-150
- Ecer, Ahmet Vehbi, Ahmed Yesevi Dervîşi Ahi Evren ve Kayseri de Ahilik, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2001, cilt:1 sayı:11, s.47-64, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23744/252936>
- Edis,Büşra, Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) Örneği, Birlikte Yaşama Ahlakı ve Kültürü, Türkiye Diyanet Vakfı IV. Uluslararası Öğrenci Sempozyumu, 2018, s.295-310
- Göktaş, Evin, Çalıştay Başkanı Prof. Dr. Turan Akkoyun’un açılış konuşması, 100. Yılında İlk Kadın Mitinginden Dünya Kadınlar Gününe Türk Kadını Çalıştay, 29 Mayıs 2020, http://devlet.com.tr/makaleler/y470-100_yilinda_ilk_kadın_mitinginden_dunya_kadınlar_gunune_turk_kadını_calıstayı.html
- Günay Metin, Diriliş: Ertuğrul, Senaryo ve Yapımcı: Mehmet Bozdağ, Tekden Film,2017
- Günay Metin & Bayram Fethi &Yılmaz Ahmet, Kuruluş Osman, Senaryo: Mehmet Bozdağ, Bozdağ Yapım, 2019
- İşbilen, Bülent Kuruluş Orhan, Yapımcı ve senaryo: Mehmet Bozdağ, Bozdağ Film,2025
- Köken, Arif Hüdayi, Büken, Nüket Örnek, XIII. Yüzyılda Güçlü Bir Toplumun Gelişmesine Katkı Sunan Fatma Bacı ve Dünyanın İlk Kadın Örgütlerinden: Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Bacılar Teşkilatı), Lokman Hekim Dergisi, 2018; 8 (2): 113-119, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/463406>
- Köprülü, Fuad, Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, VIII. Dizi,Sayı:8, 4. Baskı, Sayfa:93-94)
- Sancaklı, Selahattin, Direniş Karatay,yapımcı: Selman Kayabaşı,Ertuğrul Fındık senarist: Uğur Uzunok, CGV Mars Dağıtım, 2018
- Sırım, Veli, Osmanlı Kadınının Ekonomik Hayata Etkin Katılımı: Bacıyân-ı Rûm Örneği, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi © Cilt: 4, Yıl: 4, Sayı: 8 (2015/1), s.119-125
- Togan, A. Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, En Eski Devirlerden 16. Asra Kadar, Enderun Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul,1981, s.496, <https://archive.org/details/zeki-velidi-togan-umumi-turk-tarihine-giris/page/496/mode/2up?q=Bac%C4%B1yan>
- Turgut, Vedat, Balkanlarda Bacıyân Evkâfı 2020, Cilt: 2 Sayı: 1, 244 - 317, Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1163738>
- Yıldız, Harun, Hacı Bektaş Veli ile Ahi Evran ilişkisi, Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 399 Bilimsel Toplantılar Dizisi: 49, Nevşehir, 17-18 Ağustos 2009, Bildiriler, s.110-129, https://isamveri.org/pdfdr/D194516/2009/2009_YILDIZH.pdf
- Yılmaz, Atıf, Selvi Boylum Al Yazmalım, yapımcı: Arif Keskiner, senaryo: Ali Özgentürk, hikâye: Cengiz Aytmatov, Yeşilçam Film, 1977